

ההסתדרות הרפואית בישראל

ISRAEL MEDICAL ASSOCIATION

איגוד רופאי בריאות הציבור

ISRAEL ASSOCIATION OF PUBLIC HEALTH PHYSICIANS

תסקיר השפעה על הבריאות לגבי כרייה בשדה בריר

נייר עמדה במסגרת דיון בוועדת הכלכלה 6.2.2018

דיון בהצעה לסדר היום בנושא:

"החלטת קבינט הדיור לאשר את תכנית מכרה הפוספטים שדה בריר"¹

איגוד רופאי בריאות הציבור בהסתדרות הרפואית בישראל תומך בעמדת משרד הבריאות שמבקש

שייערך תסקיר השפעה על הבריאות בשדה בריר. עמדת איגוד רופאי בריאות הציבור היא כי יש

לכלול בהנחיות התסקיר את ההיבטים הבאים:

1. **שקיפות ושיתוף הציבור:** הכנת התסקיר על פי העקרונות של שקיפות ושל שיתוף הציבור. התסקיר המלא יהיה זמין לכל. שיתוף הציבור נועד לאפשר מעורבות של תושבים בעיצוב מדיניות וקבלת החלטות על מנת להגביר את השקיפות ואת העברת הידע בין התושבים ואנשי המקצוע. שיתוף הציבור מאפשר יצירת תוצרים תכנוניים המתאימים לציבור ולשטח בהיבטים בריאותיים, חברתיים, סביבתיים וכלכליים, ומגביר את האמון של התושבים בפרויקט². על התסקיר לכלול את כל היישובים הסמוכים. המלצות דומות ניתנו בדוח סאמט.
2. **אוכלוסייה:** התסקיר יתייחס לכל האוכלוסיות המגוונות ביישובים הסמוכים לשדה בריר: העיר ערד, היישובים המוכרים כסייפה ואל פורעה (האחרון הוכר בהחלטת ממשלה 4707 בשנת 2006), היישובים הבדואים הלא מוכרים, והיישוב המתוכנן כסיף. כמו כן, שיתוף הציבור יכלול את הציבור בכל היישובים הללו.
3. **הגדרת בריאות:** בחינת ההשפעות על הבריאות על פי הגדרת ארגון הבריאות העולמי, כולל בריאות פיזית, נפשית וחברתית, וזאת לגבי כל היישובים.

¹ נכתב במשותף עם ד"ר מיה נגב, בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת חיפה.

² המדריך לשילוב "נספח חברתי-קהילתי" בתהליכי תכנון ובנייה 2006 בעריכת אדר' בת שבע רונן.

חברי וועד איגוד רופאי בריאות הציבור

פרופ' ליטל קינן בוקר	פרופ' נדב דוידוביץ' - nadavd@bgu.ac.il
פרופ' נטליה בילנקו	גזברית: פרופ' רחלי דנקנר - racheld@gertner.health.gov.il
ד"ר ערן קופל	מזכיר: ד"ר חגי לוי - hagai.levine@gmail.com

הסתדרות הרפואית בישראל

ISRAEL MEDICAL ASSOCIATION

איגוד רופאי בריאות הציבור

ISRAEL ASSOCIATION OF PUBLIC HEALTH PHYSICIANS

4. **בריאות פיזית:** התסקיר יכלול הערכת חשיפה לזיהום אוויר וכימות תחלואה ותמותה עודפת בקרב כל היישובים הסמוכים.
5. **בריאות נפשית וחברתית:** התסקיר יכלול השפעות על הבריאות מתחומי החברה, הכלכלה, הדיור ושירותי הבריאות. זאת בקרב כל האוכלוסיות בסביבת שדה בריר. למשל:
1. השפעה על נגישות לתעסוקה ושירותי בריאות, חינוך ורווחה;
  2. השפעה על שינוי באפשרויות תעסוקה לאוכלוסייה, כגון תעסוקה הכרוכה בחשיפות לזיהום סביבתי;
  3. השפעה על דיור;
  4. השפעה על אפשרות לבצע פעילות גופנית בסביבה מתאימה.
6. **ניתוק הקשר בין היזם לבין מבצע התסקיר:** המדינה תבחר את הגורם שיערוך את התסקיר, בין אם במימון המדינה ובין אם במימון היזם, וזאת על מנת להפחית ניגוד עניינים בקשר שבין היזם ועורך התסקיר.

רקע:

- אתר שדה בריר הוא אתר המיועד לכריית פוספטים הסמוך ליישובים ערד, כסיפה, אל-פורעה, יישובי פזורה בדואית והעיר המתוכננת כסיף³.
- בשנת 2014 הזמין משרד הבריאות מומחה בין-לאומי, פרופ' סאמט, לתת חוות דעת לגבי כרייה בשדה בריר. דוח סאמט ממליץ לבצע לגבי כרייה בשדה בריר הערכת סיכוני בריאות מקיפה על פי פרוטוקולים מקובלים בעולם, תוך שקיפות, ציון ההנחות בבסיס ההערכה, ומידת אי הוודאות⁴.
- תכנית מתאר ארצית מפורטת למחצבת שדה בריר, תמ"א 1/1/14 אושרה על ידי קבינט הדיור בתאריך 15.1.18. ועדת העורכים החלה בעבודתה. המשרד להגנת הסביבה מכין בימים אלה הנחיות לתסקיר השפעה על הסביבה.

³ שירי ספקטור בן-ארי. 2013. כריית פוספטים בשדה בריר. מרכז המחקר והמידע, הכנסת.
⁴ https://www.health.gov.il/Subjects/Environmental_Health/Barir/Pages/default.aspx

חברי וועד איגוד רופאי בריאות הציבור	
פרופ' ליטל קינן בוקר	יו"ר: פרופ' נדב דוידוביץ' - nadavd@bgu.ac.il
פרופ' נטליה בילנקו	גזברית: פרופ' רחלי דנקנר - racheld@gertner.health.gov.il
ד"ר ערן קופל	מזכיר: ד"ר חגי לוי - hagai.levine@gmail.com

ההסתדרות הרפואית בישראל

ISRAEL MEDICAL ASSOCIATION

איגוד רופאי בריאות הציבור

ISRAEL ASSOCIATION OF PUBLIC HEALTH PHYSICIANS

- ראש הממשלה בנימין נתניהו בתפקידו כממלא מקום שר הבריאות, מבקש כי הוראות תמ"א 14/ב יכללו הוראות לביצוע תסקיר השפעה על הבריאות בכל אתר, ובאופן מיוחד בשדה בריר, מחצבת אושרת ומחצבת גולני.
- תסקיר השפעה על הבריאות הוא תהליך פרוספקטיבי הבוחן מספר חלופות, נטול אינטרסים, שקוף, כולל שיתוף הציבור, ובבסיסו מזעור הנזקים הבריאותיים וצמצום פערים בבריאות⁵.
- היעדר ביצוע תסקיר השפעה על הבריאות לאור העקרונות שייסקרו להלן והיעדר התחשבות בשיקולים בריאותיים הוביל לתהליך קבלת החלטות פגום אשר יפגע בסופו של דבר בבריאות הציבור. בין היתר, עמדתו של משרד הבריאות המתנגד לכרייה לא נדונה כראוי בוועדה, לא נעשה ניתוח מספק על כל ההשפעות הבריאותיות האפשרויות כתוצאה מהקמת המכרה, לא נכללו כל האוכלוסיות הרלבנטיות אשר יושפעו מהכרייה – בדגש על האוכלוסייה הבדואית אשר מתגוררת באזור המתוכנן לכרייה ולא נעשה תהליך שיתוף ציבור כמקובל בתהליכים של תסקירי השפעה על הבריאות.

⁵ [/http://www.who.int/hia/en](http://www.who.int/hia/en)

חברי וועד איגוד רופאי בריאות הציבור

פרופ' ליטל קינן בוקר	nadavd@bgu.ac.il	פרופ' נדב דוידוביץ' -
פרופ' נטליה בילנקו	racheld@gertner.health.gov.il	פרופ' רחלי דנקנר -
ד"ר ערן קופל	hagai.levine@gmail.com	ד"ר חגי לוי -

ההסתדרות הרפואית בישראל

ISRAEL MEDICAL ASSOCIATION

איגוד רופאי בריאות הציבור

ISRAEL ASSOCIATION OF PUBLIC HEALTH PHYSICIANS

נספח: ההבדלים בין "תסקיר השפעה על הסביבה" לבין "תסקיר השפעה על הבריאות"

- תסקיר השפעה על בריאות Health Impact Assessment להלן HIA הוא כלי המאפשר למקבלי החלטות, בעיקר בתחום המדיניות הציבורית, להבין את התוצאות הבריאותיות שעולות לנבוע מהחלטות תכנוניות ואת האופן שבו ההשפעות מתחלקות בתוך האוכלוסייה. התסקיר כולל, בין השאר, המלצות על האופן שבו ניתן לצמצם השלכות בריאותיות שליליות על האוכלוסייה ולהגביר את ההשפעות החיוביות על הבריאות. תסקיר מסוג זה מוגש לרוב מכוח העיקרון המנהלי הנוגע לשיתוף בהליך. התסקיר מגלם תפיסות של הוגנות, פיתוח בר-קיימא ושימוש אתי בעובדות מדעיות.

- HIA פותח על ידי ארגון הבריאות העולמי בשיתוף עם אנשי בריאות הציבור ברחבי העולם, מתוך ביקורת על תסקיר השפעה על הסביבה Environmental Impact Assessment, EIA. הסיבה לכך היא ש-EIA אינו סוקר את ההשפעה על בריאות האדם על פי ההגדרה של ארגון הבריאות העולמי משנת 1946:

"בריאות היא מצב של רווחה פיזית, נפשית וחברתית מושלמת ולא רק העדר מחלה".

אלו הם החוסרים המהותיים ב-EIA מבחינת בריאות הציבור:

1. EIA מתייחס לחלק מההיבטים של בריאות פיזית, אך לא כולם, ואינו מתייחס לבריאות נפשית וחברתית.

2. לגבי בריאות פיזית, EIA מתמקד בהערכת ההשפעה על רמות זיהום סביבתי (למשל אוויר, מים), אך אינו כולל בבסיסו תרגום של הממצאים ל"הערכת חשיפה" – הערכת דרכי החשיפה העיקריות של האוכלוסייה לכל מזהם ולכלל המזהמים יחד, ופירוט המשמעות בהשפעה הכמותית על תחלואה ותמותה של בני אדם.

3. EIA מתמקד במדעי הסביבה, ואינו כולל בבסיסו בחינה של השפעות בריאותיות נוספות, מתחומי החברה, הכלכלה, הדיור ושירותי הבריאות. למשל: השפעה על נגישות לתעסוקה ושירותי בריאות, חינוך ורווחה,

חברי וועד איגוד רופאי בריאות הציבור

פרופ' ליטל קינן בוקר	פרופ' נדב דוידוביץ' - nadavd@bgu.ac.il
פרופ' נטליה בילנקו	גזברית: פרופ' רחלי דנקנר - racheld@gertner.health.gov.il
ד"ר ערן קופל	מזכיר: ד"ר חגי לוי - hagai.levine@gmail.com

הסתדרות הרפואית בישראל

ISRAEL MEDICAL ASSOCIATION

איגוד רופאי בריאות הציבור

ISRAEL ASSOCIATION OF PUBLIC HEALTH PHYSICIANS

השפעה על שינוי באפשרויות תעסוקה לאוכלוסייה, למשל תעסוקה הכרוכה בחשיפות לזיהום סביבתי, השפעה על דיור, והשפעה על אפשרות לבצע פעילות גופנית בסביבה מתאימה.

4. EIA אינו מתייחס לאי שוויון וצמצום פערים בבריאות, שהוא עקרון מפתח בבריאות הציבור. EIA אינו ממפה את האוכלוסיות הרבולנטיות השונות אשר מושפעות מתהליך התכנון ועל כן לא מעריך באופן דיפרנציאלי את ההשפעה הבריאותית על אוכלוסיות שונות, בדגש על אוכלוסיות במצב חברתי כלכלי נמוך, אוכלוסיות מודרות, אוכלוסיות בסיכון (כגון נשים בהריון, ילדים, קשישים), זיהוי מבנים המאכלסים אוכלוסייה רגישה כגון בבתי-חולים ומוסדות חינוך ועוד.

5. EIA לרוב אינו כולל שיתוף הציבור, ושימוש בידע אזרחי-מקומי – ידע שמיוצר על ידי חוקרים ואזרחים בשיתוף פעולה מחקרי (citizen science).

6. EIA נערך בעיקר בהחלטות תכנוניות של פרויקטים גדולים, בעוד מהלכים תכנוניים רבים אחרים, וכן החלטות מדיניות, הם בעלי השפעה על בריאות הציבור.

7. EIA עושה שימוש בכלים כמותניים בלבד (מספריים) בעוד HIA עושה שימוש הן בכלים כמותניים והן בכלים איכותניים (כגון ראיונות, תצפיות, קבוצות מיקוד).

חברי וועד איגוד רופאי בריאות הציבור

פרופ' ליטל קינן בוקר	nadavd@bgu.ac.il	יו"ר: פרופ' נדב דוידוביץ' -
פרופ' נטליה בילנקו	racheld@gertner.health.gov.il	גזברית: פרופ' רחלי דנקנר -
ד"ר ערן קופל	hagai.levine@gmail.com	מזכיר: ד"ר חגי לוי -